

ukusu sastavljača, da li je njegov sud dovoljno pouzdan da bismo ga smeli poslušati u našem većtom sporu oko poezije?« Pitanje poput ovog, postavljenog pre trideset godina, i danas, ostaju aktuelna, naročito ako imamo u vidu veliki broj antologija, panorama i izbora, sačinjenih i objavljenih u poslednje vreme, pri različitim prigodama, u časopisima i posebnim knjigama.

Panorame: *Savremena poezija Vojvodine* (koju su za Ratkovićeve večeri poezije u Bijelom Polju priredili Jovan Delić, Janoš Banjai, Mihal Harpanj, Petru Krdu, Julijan Tamaš), *Bijelo Polje, 1984*; *Savremena poezija Vojvodine* (izbor Oto Tolnai), *Smederevska pesnička jesen, Smederevo, 1985*. I *Vojvodanska poezija* (sastavljač Selimir Radulović), *Stručke večeri poezije, Struga, 1985*, iako govore o ukusu svojih sastavljača ne iznose sudove koje bismo bez rezerve i bez sumnje prihvatali, kojima bismo mogli povjerati. Nametanje individualnog duha jednog pesnika, jednog kritičara ili urednika, a s njim i nametanje duha vremena, prihvatljivije nam je u slučajevima izbora *Ključevi Jovice Aćina, antologije Medu javom i meš snom Vuka Kraljevića, odnosno Antologije Albatros Gojka Tešića* (obe objavljene u Beogradu, 1985. godine).

Načinjeni izbor iz pesništva savremenika težak je i nezahvalan zadatak sastavljačima. Bez obzira koji su kriterijumi u pitanju (jezik, pesnička praksa) i poetičke srodnosti ili nešto drugo) sastavljači se nalaze u paradoksalnoj situaciji: da pomire nepomirljivo, strogost i pristrandost, subjektivna i objektivna merila, poetsku neslaganje, različita poetska iskustva i postupke, svoj ukus s ukusima čitalaca.

Svojevremeno (1964. godine) *Antologija srpske poezije* koju je sastavio Miodrag Pavlović izazvala je burne polemike (koje još ni danas nisu potpuno stišane) jer je bila provokativna, kritička i programska. Mnoge do tada hvaljene pesnike ostavila je po strani a izdvojila do tada nepoznate i nepriznate srpske pesnike (naročito kad je u pitanju stara srpska književnost). Ova antologija je bila u mnogom prevratnička, baš kao i poezija koju je u to vreme pisao Miodrag Pavlović, kao i Vasko Popa, koji je, razumljivo, dobio najviše mesta u Pavlovićevoj antologiji.

Što danas nemamo tako značajnih i provokativnih antologija, poput ove, ili Mišićeve, odnosno antologije Bogdana Popovića, možda je razlog u odsustvu ili nepoštovanju autoriteta, snažne autorske ličnosti. Svesni slabosti, ponekad iz lažne skromnosti i a kako bi umanjili kritiku i osudu, sastavljači mnogih pesničkih izbora i panorame pokušavaju da umanje svoju ulogu i značaj, umanjujući samim tim i značaj onoga što rade. Tako njihov prigodan antologičarski posao ostaje daleko od prave antologije, ostaje bez značaja i uticaja.

Ključevi Jovice Aćina, iako ne žele da budu antologija, pristaju na rizik, predstavljaju izazov književnoj kritici i čitaocima ubičajenih pesničkih antologija već i samim tim što izazivaju različite kritike, pobuduju javna i intimna neslaganja. Vredne knjige, knjige koje nešto pomeraju, koje nude drugačije i novo, bez toga, čini se, ne mogu.

Franci Zagoričnik: »Nihilizam je humanizam«, založba Obzorje, Maribor, 1985. denis poniz

Franci Zagoričnik je pesničko, esejističko, prozno i organizacijsko ime koje ne treba posebno predstavljati. Njegovo delo (prošlo i sadašnje) garancija je za određeno istorijsko i strukturalno nastavljanje onoga što ne uvek dovoljno jasno i precizno nazivamo slovenačkom neovangardom. U tom umetničkom procesu

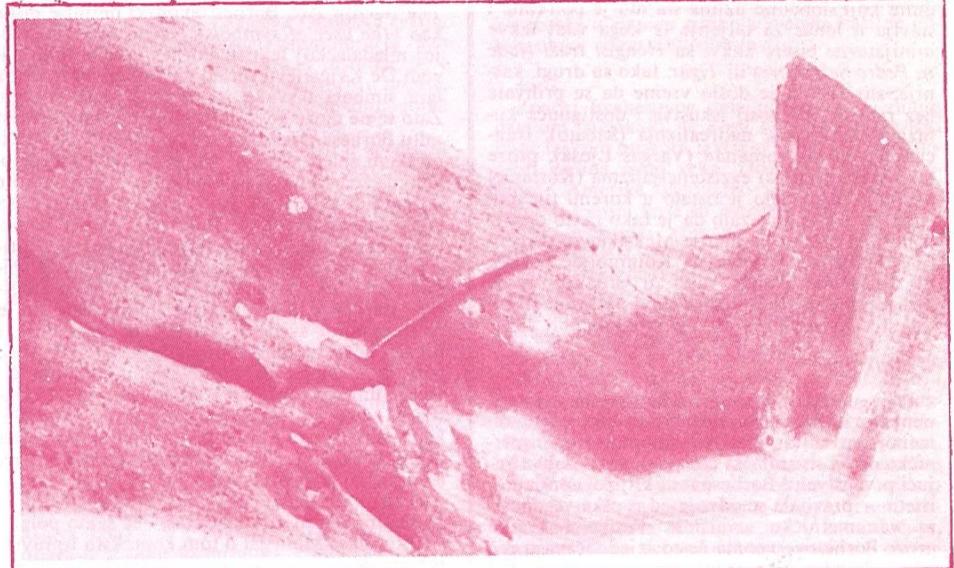
Zagoričnik je istovremeno i stvaralač (mnogo toga moglo bi da se ilustruje antologijskim pregledom Zagoričnikove lirike u zbirci *Burgija*, sa uvodnim esejem Nika Grafenauera) i teoretičar. Knjiga *Nihilizam je humanizam* želi da bude pregled ovog drugog, teoretskog, refleksivnog Zagoričnikovog delovanja, najvećim delom, ili bar u pretežnoj meri onoga što je sam autor nazvao verbi-voko-vizuelnom umetnošću (ili aktivnošću). Izbor koji je priredio sam autor, obuhvata u knjizi *Nihilizam je humanizam* dve velike celine. U prvoj, koja vremenski obuhvata godine od 1966–78, sabrao je spise i polemike o vlastitoj verbi-voko-vizuelnoj aktivnosti i nekoliko sličnih dogadanja u Sloveniji i Jugoslaviji; u drugom delu autor je prikupio (u periodu od 1978–85) svoje zabeleške, kataloške i druge ocene o VVV aktivnosti, koju u velikoj meri sam organizuje, uređuje i podstiče. Ako bismo sudili prema obimu (za zbirku *Znamenja impozantnih* 270 strana), i prema Zagoričnikovom uводу »Knjizi na put«, pred nama je u svakom pogledu zaista temeljno delo umetničke aktivnosti, koja nikad, izuzev kratke epizode 1966–71, nije bila posebno cenjena ili društveno verifikovana: iako uvek živa i ne malo broj puta odlučujućeg značaja za sudbinu savremene slovenačke literature i umetnosti. Ipak bismo u prvom delu

spada među značajne pojave posleratne svetske literature (uz teatarapsu i novi, odnosno novi novi roman).

Treća stvar je pitanje o odnosu između »teorije« i »prakse« slovenačke konkretnе poezije, jer je Zagoričnikov ideo-sudbinski značajan, jedinstven i obavezujući.

Spisi, ovako kako su objavljeni, inače svaki za sebe otkrivaju mnogo toga značajnog, ali kao celina deluju haotično, neuređeno. Nedostaju osnovni podaci (vreme i mesto prve objavljenja), a to su stvari koje spadaju u osnovni instrumentarni svake dobro uredene antologije.

Drugi deo knjige otvara obimnu polemiku *Za novu praksu učestvovanja u avangardnoj umetnosti*, u kojoj se Zagoričnik borio sa više protivnika (između ostalih, i sa autorom ovog prikaza), u zagrebačkom *Oku* od jula do septembra 1982. Čini se da ovaj tekst – iako govori o stvarima koje nijedno drugo/drugačije pisanje ili polemika (još) nije otvorila i postavila na način kritičkog diskursa – ne spada u koncept knjige. Ako je već objavljena, autorov osnovni zadatak bio bi da bar sumarno prikaže i mišljenje i poglede svojih protivnika. Ipak, sama polemika već pokazuje smer značenjskog pražnjenja; njen smisao (aktualni) nabož brzo je splasnuo. Ako je autor želeo polemiku da objavi i u

očekivali više unutrašnje sistematičnosti; objavljeni spisi, uredeni hronološki naznačuju i načinu toliko (pesničkih, umetničkih, estetskih, socijalnih) tema, njisu se u svom približavanju ili udaljavanju od pojedinih značajnskih sklopova, da bi svakako svi zajedno zasluzili određenu integralnu studiju. Nije nužno što bi ova studija otkrivala autorevu »celovitu poetiku«, a nužno je da sinhronizuje pojedine pomake i pojedine poglede na slične, a još više na one druge, ne-slične probleme. Verovatno bi ovakav sadržaj – možda baš u smislu očrtavanja pesničkog prostora, kao što je to učinio u već pomenutom eseju Niko Grafenauer, za pretežno ne-konkretnu liriku Francija Zagoričnika – otvorio u takvom integralnom tri pitanje o bar tri problema. Prvi i najvažniji bio je Zagoričnikov odnos prema pojmu literarne avangarde; ovde bi, teoretsko – stvaralački i socijalno-emotivno mogao da kaže (uz članove grupe OHO) mnogo toga, ne samo svojim savremenicima i saputnicima, već i generacijama koje dolaze i koje su (bar takav utisak ostavljuju) prilično glive za sve prethodne glasove. Druga stvar o kojoj bi se moglo razgovarati je pitanje o slovenačkom udelu u razvoju konkretne i vizuelne poezije, za koju osvećena literarna nauka već priznaje da

obliku knjige, morao bi istinski da odmeri sve argumente za i protiv takvog objavljuvanja; čini se, da ima više onih koji govore protiv objavljuvanja. To važi još više za sve one ad hoc zapise o verbi-voko-vizuelnim dogadjajima, kojima se knjiga i završava; njihov »smisao« u kontekstu celovitog prikaza neke umetničke teorije i prakse više je nego marginalan, nedostaje im tvrdja i jasnija teorijska podloga (ako ih poređimo npr. s knjigom sličnih zapisu nemačkog teoretičara i estetičara Maxa Benzea *Die Realität der Literatur*, 1971), koja bi ih postavila u preostor teorijske misli o eksperimentalnim pojавama u slovenačkoj literaturi i likovnoj umetnosti.

Knjiga *Nihilizam je humanizam* ostala je tako negde na polu puta između čistog hronološkog dokumenta i sintetičke studije o tendencijama slovenačke umetnosti (bar jednog od njene najvitalnijih delova) u kasnim šezdesetim i sedamdesetim godinama; u vremenu koje ovakvim knjigama nije naklonjeno, ona je svakako odveć zakasnela prilika.

Sa slovenačkog prevela Bojana STOJANOVIĆ

Časopis za kulturu, umetnost i društvena pitanja, novi sad, katolička porta 5, telefon (021) 28-765

uredjuju: Silvija Dražić, Zoran Đerić, Petru Krdu, Alpar Lošonc, Dore Pisarev, Mireljuš Radojković i Slobodan Radošević ★ glavni i odgovorni urednik Franja Petrihović ★ tehnički! Likovni urednik Cvjetan Dimovski ★ sekretar redakcije Radmila Gličić ★ lektor Mirjana Stefanović ★ članovi Izdavačkog saveta: Bošiljka Bojančić (predsednik), Glen Nandor, Aleksandar Horvat, Ratka Lotina, Velja Matč, Selimir Radulović, Radivoj Šajtinac, Dušan Todorović, Alekse Trifunov, Jovanka Žunić (delegati šire društvene zajednice); Radmila Gličić, Relja Knježević, Tomislav Marčinko, Milan Paročki, Franja Petrihović i Jovan Smederevac (delegati izdavača) ★ izdaje Nišro „Dnevnik“, Novi Sad, Bulevar 23, 21. oktobra 31 ★ direktor Nišro „Dnevnik“ Jovan Smederevac ★ osnivač pokrajinske konferencije saveza socijalističke mladiće vojvodine ★ časopis finansijskih kultura vojvodine ★ rukopis slati na adresu: Redakcija „Polja“, Novi Sad, Poštanski fah 190, Žiro račun 65700–803–6324 nišro „Dnevnik“, Cour, redakcija dnevnik, sa nazakom za „Polja“, (godišnja preplata 1.200 dinara, za inostranstvo dvostruko) ★ na osnovu mišljenja pokrajinskog sekretarijata na nauku i kulturu broj 413–152/73 časopis je oslobođen poreza na promet proizvoda i usluga ★ tiraž 2.000 primeraka

ZDANJE

Lonac. Detinjstvo: Srž. Sablje. Preko mokrog roga. Poklopac. U crkvenom zvoniku: Klatno. Mačka. Izviri. Nado. Proturi svoju cev kroz usta moja spremna da odahnu. Ruku sa sablasnim kutijama. Oko ukočena stabla. Cini. Muzejski mir. Mjaukni. Kao krov pod otežalim senkama pakla. U čvrstom čepu. Malobrojna usta. Oh, namerno dostoјna pauna. Na vratima skapava služ. Ukrionene naplavine. Let dvorski. Puni su ambari. Čemu tuga okruga? Čemu izvrnuta bačva? Sa alkama, sa domarom ptice, sa kočijama od čestog kliktanja, sa perorezima sveta, sa životarenjem želuca; olako spakovani, ne klinovima, ne obrućima; krotki a most, tromi a hitnuti rob; sasvim blizu, od puta bes u rodi, od trske leluj svirala: kustos – vidi prostor kuću, iz dinstnika korovi Velikim korakom. Gde? Krst obuzima čeljusti. U ovom mom. Leljanju. Sve one bivše kratere, led sa kljunovima, podmetnuto, ah, upakovane, porodične, figure, mermer, porod, nabranjanja sasvim nalik polju... Tobogan. Jezik pružen u maslinu. Kos. Strašilo. Krošnja sahla. Kosac. Britki. Zalaz. Krtog. Juče – Spremljeni u očežde, sa težama mora; posetiocu pljunuta u ruke: lavina. Ispresovani. Kao. Hor. Kreščendom. Sasvim nejasni. Izobličeni. Komadi. Leže na policama. Žive. Sulice. Punjene životinje. Instrumenti, Recnuti točki. Začini. Zavoji. Rane: Mojom sestrom zavite. Sa karte. Pred zdanjem. Paučina

KUSTOS

Upregao sam svoj jezik kao svod lukove od lišća, dupljom krilatom, po gnezdu, neopreznim usnama, poput bića poleglog nevidenim, rže, zastaje, i peni, malena utaja, kao kornjačina ust, iz izmeta violinistički ključ, opet oprez, opet stanka, niti kome posteljica sa zupcima, niti kome gnezdo uvijeno u karabiň, sam sebi uhoda, paket u svicu, porod obarače, i drugima onaj svitak, ispisani mrljama, grudvama, pokretnog i nepokretnog tereta, stočnih vagona, kolonica iz spremišta gde san odvaja ljsku od vrata, gde zvezde doručuju mreže, i pauk, i pauk, i ostale smilovane, i kartoteka sa naznakama: za pribeg, za lub; i duh ponovljen u točku, mom, mom grobu upućenom u ljubljenje, mom svetom mirovanju, sviće, gomila ukoričenog, pergament, pokazujem, pakujem, i trošim, jer zabod kopija krvavi, jer strelica pogada utoku, deltu, jer potiljačni odugovlači sneg, da padne kao teg, da prekrije zvon, pleh, kašice, da padne preko moje glave kao zavojni mišić, pršljeni sinovljev, ponovo juče više nego danas, ja! kustos, ubeden u postojanje vidre kroz zemlju kojom se zatravpavam, kojom se prelivam i celivam; Uže i Štap! Porcelanski brojanici! Trgovina atlasiما! Am! Paoci! Jesen. Britvom, kao ptiče zrakom, polagano: Sunce dugog srca, drugog sunca, čuva? i otkucava?

museum

dragan grbić

MUZEJSKA KULA

Kao izrasla u koplju kočija lekovitog bilja, kula. U ranu istinsku, strašniju od mora seoba, neprestano vazduh suv, stabljika ukoričena zlatom, sveli prezir grnčarski, zverinje rasuto pa dozivano; svim ružnim ruži dodvorava.

Košnica. Bršljan. O lek. Oknom. Stres. Šapama, stvor razumni. Bezumno. Pečalba strašnog sata. O sa zaklonima boli. Hleb brodski. Zatvoren. Spolja; žed, nakit od soli; mumija. Batrgam, nožicama utisan teg. Smrti svrgnuta! Oplovljiva mera oko njenih vijaka, sumnjiv sluh. Pristaje. Sporot. Švika na bić. Čuj! Vršnem li, ures vitla; krilom tlapnja, krilom taš, gore olujan u svirali svet, gore; unoseći starini zlatni, mrvi, u tudim činijama, snebljivo sunce; ona će, ona će otploviti paraži prajući prudom šav, iz koga unutrašnja krv, topla mamaža, vadi vedra, mir, da ode dah moj, njom, budući kovčeg. Plovilo. Steg kud.

Pod točkovima konja sa lovljenih nogu polegla maglina. Od mesa, Odlazi kost. Kao štap od vučjeg smeđa? Dim je? Kotva? Šta li? Ječi? Pučinom? Miris« Urlik? Opet Stvor? Nalik patnji kojoj se izruguje.

CENTRALNA ARHIVA

Ona igra vetrar zamukao u šupljem vedru. Ona pokazuje kazaljci zemlje kuda da urlikne. Ona otiče senama u cvatu. Ona pokreće srebro u zamkama. Namiće omče običajima mojih reči. Špašava. Pokret zakopanog. Nanizane pločice. Postojeće ljubljenje. Koren o sina. O budi primorano na dubinu! Plašljiv je rukopis osvetljen sa svih strana. Mrežama. Kanalima. Visokim zidinama: po kojima mahovina; puževi; glinene posteljice – raznose svoj mirni pelud, svoj vek. Da. Uobičajeno drvo spava. Sa njegovih grana slika vode koja preteže. Museum. Kula. Odbaćen alat. Mulj. Blatno klizište. Znam. Isprao sam usta. Ruku po ruku. Krv po krv. Gnezdo moje otplovilo je. Nagnuto u sebi. Mrtvo. Ne? Rasutim kanalima ga dozivam? Dvogled? Kao nadolazeća noć. Kao sumanuta zverad sa svojim očima otetim od lišća otpalog pod nenadnom mišiju jednog osvetljubivog kratera. Ja! Posebno crn. Iznosim već pečene medaljone. Livene merdevine. Krilate stolove. Zakuske. Predjela. Goleme pehare. Otrovine šare. Kitare od snega. Vazdušne snage hleba.

Svojom ribom, životinjom, pticom, snom: Zauzdavam. Mesim, Glasove. Kolevci spremnoj na skok. Pećinske pogache...

Dragan Grbić je ovogodišnji dobitnik
»Goranove nagrade« za mlade pesnike.

deset pesama

milan jesih

•••
U polju uzdahne
cvet, i kad si se obazrela
obraz ti oblizne
sestra vetra –

•••
sva si bila
snovi.

•••
Tamo sred polja stoji mi
jednonoga
ptica doma;
sama, deteta ne supruga,
stric je ne pohodi

•••
u ponč kada ponekad
voz zapisti u daljini
kao da filharmoničari
poslednju notu
su odsvirali.

•••
Se
poljube
nemirni
dete i Bog.

Tihi je
čas večernji
vrti se
sve

uokrug.
Dete šapne Bogu:
da sam samo
kuda otišlo bi

Vabi ga
mesec zeleni:
skrij
se kod mene!

•••
Laka noć je mladom
kamu
na razumna čela
tih dukat poljubaca
vezla
i zveckala slatka

•••
dok čovek
jutru mu dovuče
u prostranu sobu
i do drške, nemilostiv,
mač bleštav pokaže
zvezdama.

•••
O ostarela ljubljano
dragane negdašnje –
a još otkad nad tobom sedi

veseli bog ljubavi?
da se probudiš jutrom
sva od ruža i s poljupcem

na bezbržnom čelu proleća
neopisivo zaljubljena,
do dažda suza predana

u ogledalu čisto mila?

•••
U slatkoj postelji poljupca
u ptičjem jutru se probudila,
s čežnjom umirena,
od ljubavi same živa;
još za tren oči sklopila,
andelu pozdrav poslala,
i visoka več i čvrsta
pred zrcalo naga stala;
i od trena koji je šumeo
kao iz čabara zaplakala.

•••
Pozno je već
i postelja mora
spava

nijednoga motora
glas
je ne ore

i svetlo
nijednog svetla –
aj, sada pogled

i sluh
ištu
dečaka
u omamnu preljubu.

•••
U padu
k drvenoj nogi
noći
lovac ubit

iz jogunaste drskosti
ljubiti
stoji svih osećanja
osloboden

budan
sred tame
kao cvet,
kao stvarnost.

•••
Jesu
Bog, kojeg
u čoveka
urok šalje,
i mladi cesar deteta
iz mlečnoga mesa;
jestе
svetla kora
ponočnoga mora
sva iz bune
postelja ljuba
za poljupce njene

prostrta:
jesu dodiri žeženi
uzdasi,
uzdasi
Da! i Da!

•••
Ko jednom
je ljubio
zvezde, koje sjaje
iznad Ljubljane,
i njihov blesak,
odblesak je video

ustostručen
u suzi drage
a koga potom
požuda nezna
je zanela
u tuđe krajeve

MILAN JESIH (1950), pesnik i dramski pisac, jedan je od ovogodišnjih dobitnika Nagrade Prešernovog sklada. Pesme koje donosimo u ovom broju objavljene su u časopisu Dialogi (Maribor), br. 11–12, 1985.

Sa slovenačkog prevela:
M. D. Stefanović